

EYLÜL 2021

UNİMA RÜLTENİ

SAYI 7

KUŞAKLARARASI KARAGÖZ

Gelenek bilgisi, kuşaklar içi yaşanarak ve kuşaklararası aktarılarak ortak kültürel belleğin bir unsuru olabilmektedir. Bu açıdan, gelenek bilgi belleğine sahip Karagöz sanatının kuşaklararası aktarılması ortak kültürel belleğin sürekliliği için önemlidir. Karagöz'ün UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Listesi'ne kayıt edilmesini sağlayan özelliklerden biri de kuşaklararası süreklilik kazanmasıdır. Diğer taraftan bu süreklilik ile kuşaklararası çatışma kültürü arasında da sıkı bir ilişki vardır. Geçmişten gelen tezler yeni kuşağın antitezleri ile çatışır. Bu süreç kuşaklar içi bir stres veya krize dönüşmenin yanında kuşaklararası sentezinde tohumlarına zemin hazırlar.

UNIMA Bülteni Yayın Kurulu olarak bu sayımızda yeni kuşağın Karagöz sanatına olan ilgisine odaklanılmıştır. Gençlerin, Karagöz sanatına olan tutkusu onların dilinden okuyucuyla buluşacaktır.

Yayın Kurulu

UNIMA BÜLTENİ

Eylül 2021/ Sayı 7

UNIMA TÜRKİYE MİLLİ MERKEZİ ADINA SAHİBİ

Umut Şafak POYRAZ

Editör

Yücel ÖZDEMİR

Tasarım

Hüseyin İnan KÜZEL

Yayın Kurulu

Yücel ÖZDEMİR, Can İbrahim ATLIĞ, Hüseyin DİLAN

UNIMA Türkiye Milli Merkezi

Adres : Konur Sk. 66/12 06640 Bakanlıklar/Ankara

Telefon : 0312 419 48 11

Fax : 0312 419 48 11

E-Mail : unimabulten@gmail.com

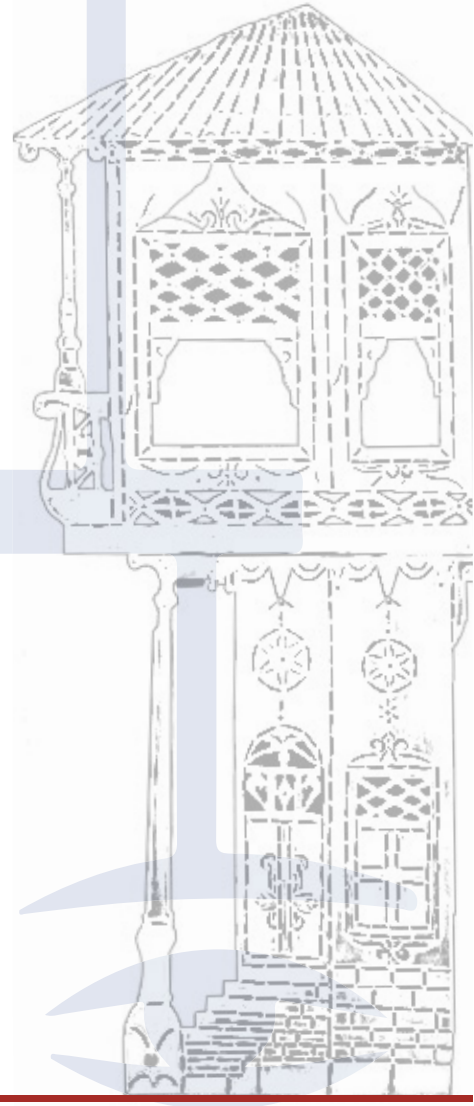
Nisan 2021- Sayı: 7

3 Aylık Yerel Süreli Bülten

<http://www.unima.org.tr/>

Teşekkürler

Hayret KURT, Akın KURT, Deniz ÖZGÖKBEL, Hüseyin DİLAN, Ünver ORAL, Atilla YAPRAK, Yılmaz KARAKUZU/Oğuzhan VARTOLİOĞLU, Mustafa MUTLU

İÇİNDEKİLER

Karagözcüler ile Büyümek	1
Alican BALAKİN	
Karagöz ile Tanışmak	3
Taner Mücahit İNAN	
Genç Nevregan	4
Ömer Murat KILINÇ	
Çocuk Karagözcünün Serencamı	5
Ahmet Bünyamin ÖZDEM	
Karagöz'ün Teknik Aynası	7
Cemal Fatih Polat	
Hayalî Kemal ATANGÜR ile Görüşme	11
Mahmut DELEN	
HABER	18
UNIMA Türkiye Milli Merkezi 14. Olağan Genel Kurulu Gerçekleşti.	

KARAGÖZCÜLER İLE BÜYÜMEK

Alican BALAKİN

*“Eğitmenler; “Nakş-ı sun’un remzeder
hüsnünde rü’yet perdesi/ Hâce-i
hükm-i ezeldendir hakikat perdesi”
gibi o yaştta anlayamadığım cümleler
kurmaya başlayınca, benim de keşiflerim
başlıyordu.”*

Yakın arkadaşım Karagöz ile ilk tanıştığımızda dört yaşımdaydım. O zamanlar babam (Ramiz Balakin) Akbank Karagöz ve Kukla Tiyatrosu’nda oyunculuk yapıyordu. Annem hep anlatır durur; bir hafta sonu tutmuş elimden ve Karagöz oyunu izlemek için birlikte Akbank Karagöz ve Kukla Tiyatrosu’na gitmişiz. O gün programda, geleneksel Karagöz oyunlarından biri olan “Çifte Cazular” varmış.

Hem babamı iş yerinde ziyaret etmek hem de “Acaba oyunu beğenecek miyim?” merakıyla, annemle oturmuşuz, koltuklarına salonun. Oyunu da Tacı Baba (Tacettin Diker) isimli bir hayali amca oynatıyormuş. Tabii, bütün oyunu ağzımdan sular aka aka izlemişim. Nasıl olmasın? Tıpkı sabahları televizyonda verilen çizgi filmler gibi renkli, hatta belki de daha keyifli gelmiş bana Karagöz oyunu. Kırır kırır gülmüşüm her espiye. Nihayetinde, oyun sona erdiğinde sahne arkasına gitmişiz.

Bir gölge oyunu ya da kukla gösterisi izlenir de perde arkasına gidilmez mi? Hele orada babanız da bulunuyorsa, bu fırsat kesinlikle kaçmaz! Biz arka tarafa geçerken, seyirciler bu sırada evlerine gitmek üzere salonu boşaltmışlar. Ekip, sahneyi toplamak için hummalı bir çalışmaya koyulmuş çoktan. Sahne arkasında bizi gören Tacı Baba, işi gücü bırakıp yanımıza gelmiş. Bana doğru hafifçe eğilip; “Ee, Alican, Cazular oyununu beğendin mi bakalım?” diye sormuş. Bense uzun uzun adama bakıp, öylece dona kalmışım. Sonra herhalde içimden “Cazular” kelimesinin yabancılığını sorgulamış olacağım ki; uydurduğum bir yabancı dilden iki ideal kelimeyi cevap olarak yapıştırıvermişim; “İPLEKO FİŞLONG!”.

O günden sonra her hafta soluğu tiyatro salonunda aldım diyebilirim. Hemen her cumartesi-pazar perdeyi rahatlıkla görebildiğim en önün tam ortasındaki koltuğa oturup, farklı bir oyun izliyordum. Cazular, Ters Evlenme, Sahte Esirci, Sünnet, Kayık, Salıncak, Yazıcı, Hamam, Fotoğrafçı ve daha niceleri... Tacı Baba hayatını Karagöz’e adamıştı. Karagöz’ü de çocuklara. Ne şanslıyım ki, bende böyle bir sanatçının oynattığı Karagöz’e hayran olmuştum. Işıklar içinde uyusun; ustanın bendeki emeği çok fazladır.

15 Kasım 1997 günü Çocuk Vakfı’nda genel sanat yönetmenliğini usta Tacı Baba’nın yaptığı bir Karagöz Okulu açılmıştı. Okulun öğretim üyeleri arasında İhsan DİZDAR, Orhan Kurt, Metin Özlen, Ünver Oral, Cengiz Özek, Doğan Dikmen ve yine Tacı Baba vardı.

Annem (Ayfer Alkaya) ve babam (Ramiz Balakin) da bu okulun öğrencileri arasındaydılar ve dolayısıyla ben de. O zamanlar sadece yedi yaşındaydım. Çocuk hâlimle Karagöz oyunu tarihi, müzikleri ve diğer detayları konuşulan derslere katılabildiğim kadar katılıyor, can sıkıntısı nüksedip, sabrım tükenince de bina asansörüyle Çocuk Vakfı binasında küçük keşifler yapıyordum. Benim bu durumuma olgunlukla bakmış olacaklar ki, hiç kimse tarafından azarlanmamıştım. Eğitimci; “Nakş-ı sun’un remzeder hüsnünde rü’yet perdesi/ Hâce-i hükm-i ezeldendir hakikat perdesi” gibi o yaşta anlayamadığım cümleler kurmaya başlayınca, benim de keşiflerim başlıyordu.

“Söyle bakalım.” dedi merakla bakan gözlerle “Beberuhi hangi şarkıyla giriyor sahneye?”
Beberuhi mi? Ezbere biliyordum tabii. Bildiğim yerden gelince soru, kendimi tutamazdım.
Vardım haleb’e bindim dolaba
Paraları verdim şeker lokuma
Dimeto, dimeto, beberuhi
Dimeto, dimeto, beberuhi

Sonra beni zorlamak isteyip, tek tek diğer tiplerin müziklerini de sormuştu. “Hadi şimdi de Yahudi’nin şarkısını söyle.” Bu soruları yanıtlamak benim için hep büyük bir keyifti. Ali Amca’nın da hoşuna gitmiş olacak ki, annemi ve babamı evden aramış sonradan; “Bakın, bu çocuğu ceviz, kuru kayısı ve incir ile besleyin” diye tembihlemiş. Ruhu şad olsun!

Keyif demişken, zaman zaman ustalar aynı gün gelirlerdi eğitim vermek için. Kendi Karagöz yapım ve oynatım tekniklerini anlatırlardı.

Zamanı gelip, özenle tasvir çantaları açılınca öğrenciler yakından görmek için masanın etrafında toplaşırlardı. O zamanlar bende aradan dereden kendime yer bulur tasvirlere bakardım aşkla. O günlerden birinde, Orhan Amca “Sen bakma. Sonra benim formülü çaliverirsin.” diye takılmış bana. Artık nasıl baktıysam, siz düşünün. Bana rastgele bir tasviri havaya kaldırdıklarında; “Bu tasvir Metin Amca’nın tasviri” diyebilirmişim rahatlıkla.

Annem ve babamın da içinde olduğu öğrenci grubu, okulun sonunda diplomalarını alabilmek için bir sınava gireceklerdi. Sınavı geçmek için kendi yaptıkları tasvirlerle oyun oynatmaları bekleniyordu. Ustalar da izleyecek ve değerlendirme yapacaklardı. Çocuk Vakfı’nın kıymetli başkanı Mustafa Ruhi Şirin yanıma geldi ve “Ee Alican, annen ve baban burada gösterilerini yaptılar, sınav oldular. Sende bizim için bir gösteri yapar mısın?” diye sordu. Büyük bir heyecan ve keyifle “Yaparım!” diye cevap verdim hemen. Çocuk Vakfı’nda küçük bir çocuk (7 yaşında) Karagöz oynatacağı. Bu yüzden olacak ki, seyircilerim de kimsesiz sokak çocukları olmuştu. Üstüne üstlük basın da oyunum ile ilgilenmişti. Perde önünde bir yanımda Mustafa Amca, bir yanımda Taci Baba açılış konuşması yaparken ki heyecanımı varın siz düşünün. İşte o gün, “Türkiye’nin en küçük hayalisi” ünvanına sahip olduğum gün oldu.

Başka bir özel gösteride değişik bir şey denendi. Alışlagelenin aksine aynı oyunu birkaç usta birlikte oynattı. Maksat geçmişten geleceğe Karagöz’ün el değiştirdiğini anlatmaktı aslında. Taci Baba başladı oyuna semai ile. Orhan amca (Orhan Kurt) muhaveresiyle eşlik etti, Fasil Metin amcanındı (Metin Özlen). Alpay abi (Alpay Ekler) ve babam yarıdaktılar, bende oyunu bitirdim. “Yıktın perdeyi eyledin viran...” Böylelikle Karagöz, benim oyun arkadaşım oluverdi işte. Bir yaş günümde de Taci Baba bana kendi Karagöz’ünü ve Hacivat’ını hediye edince, evimde annemlerin yaptığı beyaz perdeden ve tasvirlerden başka tüm oyuncaklarım da ilgi çekiciliğini yitiriverdi. İfade etmesi tadından yenmeyecek bu güzel anılarım anlatmakla bitmez.

Daha pek çoğu hâlâ hafızamdaki yerini koruyor. Herkes yedi yaşında küçücük bir çocuğa el uzattı. Değer verdiler, dinlediler. Bende bugünüme kadar herkese Karagöz’ümüzü anlatmaya devam ettim, edeceğim. Yaşadığımız bu güzide coğrafyadaki en köklü gelenektir Karagöz oyunu. Daha da kıymetli olmalı! İşte, babamla ve annemle birlikte hâlâ uğruna çalıştığım şeydir bu. Her ne kadar sürç-i lisan ettikse affola!

KARAGÖZ İLE TANIŞMAK

Taner M. İnan

“Online platformlarda hem seyirci tam olarak tasvirlerin hareketlerini takip edemiyor, hem de biz gösteriyi sunanlar olarak seyircinin anlık tepkisini net olarak algılayamadığımız için doğaçlama unsurlarını kullanamıyoruz.”

Karagöz ile ilk defa 8 yaşında, ilkokul kitabımda gördüğüm Karagöz ve Hacivat figürleri ile tanıştım. Öncelikle ilkokul öğretmenimin dikkatini çekti. Daha sonra okul salonunda bir gösteri yapmam istendi. Öğretmenlerim ve arkadaşlarım tarafından büyük ilgi görünce bu sanatı geliştirmeye karar verdim. 18 yaşına kadar gösteri ve tasvir yapım tekniklerini kendi çabalarım ile belli bir noktaya kadar getirdim. 2013 yılında şimdiki hocam Dr. Murat Hutten ile tanıştım. Kendisinden sanat, kostüm tarihi ve tasvir yapım teknikleri konusunda profesyonel eğitimler alarak Karagöz sanatının derinliğine tam anlamıyla vakıf olmakla beraber 1821 yılına uzanan bir sanatsal soy ağacına da dahil olmuş oldum. 26 yaşındayım ve on sekiz yıldır Karagöz’ü yaşatma ve modernize etme anlamında çalışmalar yapmaktayım.

Karagöz’de inovasyon amacı taşıyan en büyük hedefim, eğitimim olan robotik otomasyon teknolojisini gölge perdesine uyarlamak ve büyük çapta robotik destekli gölge şovları düzenlemek. Yaşamakta olduğumuz pandemi sürecinden dolayı gösterilerimi online platformlarda sergilemekteyim. Bu süreçteki gözlemim, Karagöz’ün aslına uygun olarak birebir gölge oyunu şeklinde oynatılması gerektiği. Online platformlarda hem seyirci tam olarak tasvirlerin hareketlerini takip edemiyor, hem de biz gösteriyi sunanlar olarak seyircinin anlık tepkisini net olarak algılayamadığımız için doğaçlama unsurlarını kullanamıyoruz. Yine de toplu etkinliklerin yasak olduğu bu günlerde Karagöz’ün sanal platformlarda sergilenme ve yaşatılmaya devam etme çalışmalarına devam etmekteyiz. Karagöz’ü her ne kadar günümüze uyarlamamız gerekse de gelecek nesillere aslına sadık kalınarak ulaştırılması gerektiğini düşünüyorum.

Günümüz teknolojisi gençlerin ve yetişkinlerin ilgi alanlarını büyük ölçüde değiştirse de biz sanatçılar olarak kültürel mirasımız olan Karagöz sanatını bizden sonraki kuşaklara aktarmayı hedeflemiş bulunmaktayız. Sadece bu sanatı yaşatma alanında çalışmalar yaparak hayatımızı idame ettirmenin günümüzde pek mümkün olmadığını düşünüyorum.

Bunun için Karagöz sanatçılığını başlı başına bir meslek olarak değil, Türk kültürünün sanatsal izlerini taşıyan bir hobi olarak görmekteyim. İlerleyen yıllarda Karagöz’ü tanıtan ve kültürümüze hizmet eden bir sanat merkezi kurarak sahip olduğum bu bakış açısını bir nebze de olsa kırmak istiyorum. Bu sayede bu yaklaşım sanatın her alanından beslenen Karagöz’ü icra edenlere bir meslek, bir gelir kapısı olabilir diye düşünüyorum.

GENÇ NEVREGAN

Ömer Murat Kılınç

“Karagöz sanatı, küçüklüğümünden beri hayatımda benimle birlikte yolculuk eden bir sanat ve yaşam yolculuğum boyunca da bana eşlik edecek bir sanat.”

Adım; Ömer Murat, 19 yaşındayım ve teknik lise mezunuyum. Karagöz sanatına ilgim, 2009 senesinde Emin Şenyer'in okulumuza gelip Karagöz oynatması ile başladı. O senelerde küçük sayılabilecek yaşıydım, bu sebeple 2012'ye kadar bu sanat hep içimde ukde olarak kalmıştı. 2012 senesinde sosyal medya üzerinden ustalarla konuşmaya başladım, çoğu ustayla işleri dolayısıyla pek mesajlaşamadık. Yoğun olarak Alpay Ekler ile konuşuyorduk ve uzun zaman konuştuk. Teknik konusunda çok yardımcı oldu. 2013 yılında bir tabaka deri aldım ve Alpay Ekler' den aldığım tasvir yapım tüyoları ile sınırlı imkanlarla tasvir yapımına başladım. Nevregan yerine “mutfak bıçağı” kullanıyordum, doğal boya yerine çini mürekkepleri kullanıyordum. Bir süre sonra 2014 senesinde bir alışveriş merkezinde Enis Ergün ile karşılaştım. Kısaca konuştuk pek vakitleri yoktu, beni Beyoğlu'nda yaptıkları “Genç Karagözcüler” kursuna davet etti ve ben de gittim. Kursta; tasvir ve boya yapımını öğrendim, bıçak yapımını da teorik şekilde öğrenmiştim ve Enis Ergün bana nevregan hediye etmişti. Kurs 2015'te bitti.

2015'te Cengiz Samsun'la tanıştım, beni atölyesine davet etti. Çok uzun süre Cengiz Samsun'un yanında Karagöz sanatı ve hayata dair birçok şey öğrendim, çokça tecrübe kazandığımı düşünüyorum.

Karagöz sanatında eksiklik olarak gördüğüm nevregan bıçakları temininde sıkıntı yaşandığını görüp, 2017 yılında asıl tekniğini araştırmaya başladım. Bıçak ustaları ile tanışıp günümüzdeki teknolojiye uyarlayarak 2018'e kadar çeşitli ustalara hediye ederek yorum aldım.

Nihayetinde 2018'de evime küçük bir nevregan bıçağı atölyesi kurma fikri edindim ve 2019 başına kadar tam anlamıyla bir atölye kurup bıçak üretmeye başladım. Başlarda çelik bulamadığım için ayda birkaç bıçak yapabiliyordum, 2020'de özel bir fabrikaya kaliteli ve doğru kalınlıkta plaka halinde çelik getirttim. Son beş aydır seri üretim şeklinde bıçak üretip, amatör veya profesyonel olarak Karagöz sanatıyla uğraşan insanlarla buluşturabiliyorum.

Aynı zamanda tasvir de yapıyorum. Halihazırda okuduğum ve çalıştığım bölüm elektrik teknisyenliği. Karagöz sanatı, küçüklüğümünden beri hayatımda benimle birlikte yolculuk eden bir sanat ve yaşam yolculuğum boyunca da bana eşlik edecek bir sanat. Öncelikle bu yazıya vesile olan Hüseyin Dilan'a ve bu hikâyede isimleri geçen ustalarım, Karagöz sanatında benim için dönüm noktası olup yazıda ismi geçmeyen kalbimde yerleri hep ayrı olan Murat Hutun ile Uğur Göktaş'a ve okuyup vakit ayırdığınız için size çok teşekkür ederim.

ÇOCUK KARAGÖZCÜNÜN SERENCAMI

Ahmet B. Özdem

“Oyun sonrası teklif edilen parayı reddedince, ziyaretçilerin hediye olarak aldığı kitaplar da işin cabası oluyor...”

Evin içinde tatlı bir telaş... Sofra, neredeyse hazır. Aile, yavaştan yerini alıyor. Müezzinin eli kulağında... Minik bir çocuk, yemeğinin bitmesiyle birlikte koşar adımlarla televizyonun başına geçiyor. Birazdan en sevdiği Ramazan programı başlayacak. Minarenden bir seda yükseliyor. İçeride çatal kaşık sesleri, televizyonda Hacivat'ın semaisi... Ve ilk tasvirlerimi kartondan yaptırıyorum aileme. Ardından beni uzun zaman idare edecek bir perde... Zamanla kendi çizimlerimi yapıyorum kâğıda. O zamanlar her akşam babamla, işten yorgun argın çıkan annemi almaya gidiyoruz...

- Anne! Hoş geldin.
- Hoş buldum kuzum!
- Anne!
- Efendim oğlum.
- Yorgun musun?
- Evet oğlum. Biraz. Ne oldu ki?
- Eve gidince çizdiğim Karagöz'le Hacivat'ı diker misin?
- Dikeriz oğlum. Bi eve gidelim de... Vakit geçiyor. Yaş artık beş- altı civarları.

Kâğıdın yerini asetat kağıtları alıyor. Eve gelen her misafiri, karşıma oturtuyor ve kısa bir oyun oynuyorum. Gayrı Ramazan'larda Karagöz neredeyse ben de bizimkilerle birlikte oradayım. Dediklerine göre gezilmedik AVM bırakmıyorum...

Gittiğimiz yerde oyun varsa izliyor, ardından kesinlikle karagözcüyle tanışıyorum. Hatta karagözcünün teklifi üzerine bir dahaki oyun öncesi halka kısa bir gösteri de ben yapıyorum. Lakin her gittiğimiz yerde oyun olmuyor. Çocukları eğlendirmek için yapılan çeşitli etkinliklere rastlıyoruz bazen. Özellikle de şarkı yarışmalarına...

Çocuklar teker teker sahneye çıkıyor ve bildikleri bir şarkıyı seslendiriyorlar. En nihayetinde bir kazanan seçiliyor ve minik bir ödül veriliyor. Ben de her çocuk gibi çıkıyorum sahneye. Sırayla çocuklar kadim eserleri dillendirmeye başlıyorlar. Minimini bir kuş, kırmızı balık, küçük kurbağa, ellerim tombik ve daha niceleri...

Sıra bana geliyor. Ben bu kadar eski ve ağır eserleri bilmiyorum olacağım ki o vakitler Karagöz aracılığıyla çok iyi bildiğim “Katibim” parçasını söylemeye başlıyorum. Eh! Hal böyle olunca galibiyet de kaçınılmaz oluyor...

Pazarları ustamın oynayacağı oyun öncesi, yaptığım tasvirleri ona gösteriyorum ve bazı teknik bilgiler ediniyorum. Oynatım üzerine de çalışmalar yapıyoruz birlikte. Daha sonra ise oynatılan oyunu sahne arkasından izleme fırsatı buluyorum.

Yakaladığım fırsatlar bununla da kalmıyor. Yine “Karagöz nerede Ahmet orada” ilkesi tatbikince Ankara Hamamönü’nde bulunan Somut Olmayan Kültürel Miraslar Müzesi’ni ücretsiz ziyaret ediyorum. Buradaki talebeler ve öğretim üyeleriyle de tanışıyor, hatta müze ziyaretçilerine Karagöz oynatıyorum. Oyun sonrası teklif edilen parayı reddedince, ziyaretçilerin hediye olarak aldığı kitaplar da işin cabası oluyor...

Sadece bununla da kalmıyor, Okulumdaki ve Bilim Sanat Merkezlerindeki arkadaşlarıma, Ramazan aylarında parktaki ve sokaktaki mahalleliye kendi çapımda Karagöz oynatıyorum. İlk deri tasvirlerimi de ustamdan elime geçen minik bir deri parçasıyla bu yıllarda yapmıştık babamla. Delikleri el matkabıyla açılmış, asetat kalemlerle boyanmış mini minnacık tasvirler...

Altıncı sınıfta hala asetat tasvirler yapadurayım, deri tasvir yapımı da artık hız kazanıyor. Önce tahta oyma ve işleme bıçaklarıyla, sonra ucunu ocakta ısıtarak dövüp, eğeyile şekil verdiğim ve sonunda tekrar ısıtıp suya soktuğum, – ki nafile bir çelikleştirme çabası- çekiçle arkasından vurularak delik açtığım anahtarlara ve en nihayetinde babamın olaya müdahalesiyle mutfak bıçaklarına spiralde şekil verip pah açarak yaptığımız ilk nevreganlarım ile tasvirlerini işliyorum bu yıllarda.

Araya giren LGS sınavım beni bu konularla mesafeli olmağa itince toplam 2 yıl ara vermiş bulunuyorum Karagöz’e. Lise birin ikinci dönemi tekrar kolları sıvıyor ve tasvir yapmağa başlıyorum. İlk nevregan takımlarımı alıyorum. Hikâyenin bundan sonraki kısmı beni az çok sosyal medyadan bilenlerin vukufiyetine pek ırak değildir. Bir sosyal medya hesabı açıyorum ve yaptıklarımı burada paylaşıyorum. Çok kıymetli ilişkiler kuruyor, birçok hediye alıyor ve ufkumu genişletecek pek çok kişi ile tanışıyorum. Hala kendi çapımda çabalıyor ve bir şeyler yapmağa çalışıyorum.

Başta yaşayan insan hazinemiz Metin Özlen olmak üzere; tavsiyeler, yorumlar ve eleştirilerle kendimi geliştirmemi sağlayan her Karagöz üstadını ustam biliyor ve şükranlarımı sunuyorum. Lakin bir ladin tahtasının vesilesiyle tanıştığım ustam Alpay EKLER’e ayrıca teşekkür ediyorum. Şimdi bu küçük yaşantıya bir baktığımda Karagöz vesilesiyle ilgi duyduğum, sevdiğim, ve merak saldığım her şey, sanırım beni ben yapan nerdeyse her şey...

KARAGÖZ'ÜN TEKNİK AYNASI

Cemal Fatih POLAT

“Bir gün Aşık Veysel’in bir türküsünü dinlerken aklıma geldi. Aşık Veysel’i Karagöz perdesine taşısam nasıl olurdu? O zamana kadar hiçbir sanatçının tasvirini yapmamıştım.”

İlk defa ortaokul Türkçe kitabında “Uzun ince bir yoldayım, gidiyorum gündüz gece” sözleri ile duymuştum Aşık Veysel Şatıroğlu ismini. Duymuş ve hayran olmuşum. Zamanla daha yakından tanıdım O’nu ve daha da hayran oldum birbirinden güzel türkülerin sahibine. Aradan yıllar geçtikten sonra Karagöz ile tanıştım ve Alpay Ekler’in yanında tasvir yapmaya başladım. Ardından perde kurup oyunlar oynamaya başladım.

Zamanla kendimi geliştiriyor, yeni oyunlar yazmaya, yeni teknikler geliştirmeye çalışıyordum. Yurtdışındaki festivallere katılmaya başlamıştım. İnaniyordum 2020 senesi benim senem olacaktı. 2019 yılında altı ülkeye gitmiştim. 2020 yılında çok daha fazla ülkeye gidecek, Karagöz ile tanıştıracaktım insanları.

Sonra salgın vurdu hayallerimi, hepimizinkini vurduğu gibi. Önce hemen geçecek diye düşünürken, salgın geçmemeye başlayınca ben de boşluğa düşmüştüm. Üretmeye çalışmıyorum, bir şey yapsam bile işe yaramayacağı düşüncesinden dolayı günleri boş boş geçiriyordum. Kendimde tasvir yapma heyecanını bulduğum bir gün Akın Kurt abiyi arayıp Merhum Orhan Usta’nın horon ekibi kalıbını kullanarak horon ekibi tasviri yapmak istediğimi söyledim. Sağ olsun, izin verdi. Ben de mümkün mertebe aslına sadık kalarak tasviri yaptım. Salgında bir kavram çıkmıştı ortaya; “sosyal mesafe”. Tasviri yaptıktan sonra da bir arkadaşım “aralarına değnek koysana, halay çekenler gibi sosyal mesafeli horon ederler” dedi. Böylece salgın sürecinde hem de salgınla alakalı bir tasvir ortaya çıkmıştı. Birçok kişi paylaştı, beğenisini dile getirdi. Daha sonra merhum Zekeriya dedem ve kardeşinin bir düğünde oynadıkları ve çok etkilendiğim Erzincan Ağır Halay’ını Karagöz Perdesi’ne taşıma fikri geldi aklıma. İki kişi omuz omuza vermiş aynı hareketleri yaparak halay çekiyorlardı.

Tasvirde bir teknik uygulamam gerekti. Ayaklar senkron olacak ama diğer ayakta değnek olmayacaktı. Bunun için iki ayağı birbirine bilekten ve dizden şeffaf bir plastikle bağladım. Bu sayede tasvirde fazladan bir değnekten kurtulmuş oluyordum. Hem zorluklar hem de yeni teknik merakı insanın sanatını geliştirmesine vesile oluyordu.

Bir gün Aşık Veysel’in bir türküsünü dinlerken aklıma geldi. Aşık Veysel’i Karagöz perdesine taşısam nasıl olurdu? O zamana kadar hiçbir sanatçının tasvirini yapmamıştım. İlk kez böyle bir tasvir yapacaktım. O çok sevdiğim insanı kendi sanatımla her oyunumdan sonra yad edebilecektim bu sayede. Ama tasvirde bir yenilik olmalıydı. Aşık Veysel sazı daha çok dirseğinden hareketle çalıyordu.

O yüzden dirseğinin olduğu kısımda “Tayvan Tekniği” denen ve daha önce kuş kanatlarında kullanılan tekniği kullandım. Bir deriden değneği geçirip perdeye yakın taraftaki deriye sıkıca oturtursunuz değneği, bu sayede size yakın değnek size yakın deriyi hareket ettirmeden havada tutarken, perdeye yakın deri hareket edebilir. Daha önce zannedersem hiç kimse bu tekniği bir insan enstrüman çalarken kullanmamıştı. Bu bir ilk olacaktı. Bu beni çok heyecanlandırıyordu. Tasviri tamamladım ve paylaştım. Hem birçok Karagöz sanatçısı, ustam hem de diğer arkadaşlarımdan tebrikler aldım. Hayran olduğum bir insanı, insanlara kendi sanatımla hatırlatmak çok mutlu etmişti beni. Âşık Veysel bana çok etki etmiş bir insandı.

Aynı şekilde Cem Karaca da öyle. Onun da tasvirini yapmak istedim. Fakat Cem Karaca’da da Âşık Veysel’de olduğu gibi yeni bir teknik uygulamak istiyordum. Çünkü yaptığım tasvirlerde, yalnızca birinin tasvirini yapmak için yapmak istemiyor aynı zamanda yeni bir teknik de getirmek istiyordum. Cem Karaca ile bütünleşmiş olan şapkası bunun için idealdi. Yine zannediyorum ilk defa benim uyguladığım bir teknik bulmuştum. Mıknatıs tekniği. Cem Karaca’nın bir bileğine bir de şapkasına küçük bir mıknatıs gizlemiştim. Şarkının sonunda bileği şapkaya yaklaştırdırca şapkayı kafasından çıkarabiliyordum bu teknik sayesinde. Yine çok sevdiğim bir sanatçıyı yeni bir teknikle Karagöz Perdesi’ne aktarmaktan dolayı çok mutluydum. Sanatçı tasvirleri iki tane olunca doğal olarak bu bir seri mi olacak diye düşünmeye başlıyor insan ki bende de aynı düşünce hâkim olmaya başladı ve diğerlerinde olduğu gibi bu yeni tasvirde de birden hangi tasviri yapmam gerektiği içime doğdu.

Bir sonraki tasvir Neşet Ertaş olmalıydı. Bozkır’ın Tezenesi. Ben Kırıkkaleli, O Kırşehirli’ydi ama O’nu hep hemşehrim bildim, öyle sevdim. Tahmin edeceğiniz üzere bu yeni tasvirde de bir teknik uygulamayı düşünüyordum. Neşet Ertaş’ın sazı çalış tarzı özgündü. Âşık Veysel gibi dirsekten değil, bilekten, keskin hareketler hakimdi. Tasvirin orijinal olması için bunlara dikkat etmem gerekiyordu. Âşık Veysel’de uyguladığım tekniği bu sefer Neşet Ertaş’ta bilek hareketi ile uygulamaya çalıştım.

Fakat bir şey daha vardı. Neşet Ertaş saz çalarken adeta kendinden geçiyor, sazı ve kafası neredeyse hiç sabit durmuyordu. Bu yüzden onların da hareketli olmaları gerekiyordu. Bilekte uyguladığım “tayvan tekniği”ni boyunda da uygulayarak sazıyla kafasını şeffaf plastik vasıtasıyla birbirine bağladım. Bu sayede sazı ve kafası senkron bir şekilde hareket edecekti. Tamam, tasvir Neşet Ertaş olacaktı, sazıyla simasıyla anlaşılacaktı ama tüm Türkiye’de bilinen de bir lakabı vardı Merhum Neşet Ağa’mın; “Bozkırın Tezenesi” O yüzden Neşet Ertaş’ın bozkırda oturduğu bir fotoğraftan yola çıkarak yaptım tasvirini.

Diğer iki tasvirden daha çok etkileşim aldı Neşet Ertaş tasviri. Sanırım hem yakın zamanda kaybettiğimiz hem de diğer sanatçılardan daha çok seveni olduğu için. Bu etkileşimleri neden söylüyorum; çünkü bence bu tasvirler sayesinde insanlara Karagöz’ü de hatırlatıyorum. Çünkü Karagöz perdesinde daha önce görmedikleri şeyler görüyorlar ve bu sayede Karagöz’e ilgi duyabilirler diye düşünüyorum. Bu bir seri haline gelmişti artık. Acaba sırada kim olmalı? Bu zamana kadar hep erkek sanatçıları perdeye taşımıştım.

Peki hiç kadın sanatçı yok muydu etkilendiğim. Olmaz olur mu? Minik Serçe. Sezen aksu. Büyük bestekar, büyük ses. Sözleri ile yüreğimize yüreğimize vuruyordu kadın ozanımız. Evet, yaptığım diğer sanatçılar birer ozandı. Sezen Aksu da kadın ozanımızdı. Ama sırada bir ozan olmalı diye yapmadım tasvirini. Diğerleriyle aynı şekilde, birdenbire, Sezen Aksu tasviri yapmalıyım ilhamı geldi ve yaptım. Onda da özel bir şey bulmalıydım ve Sezen Aksu'nun kendine has dudakları ve dişleri ilk akla gelen fiziksel özelliği idi. Bu sayede tasvir orijinal olabilirdi. Dudakları hareket edecek ve üst dişleri gözükecekti. Güzel bir espriydi bence ama bunun görünür olması için tasvirin normalden büyük olması gerekiyordu.

O kadar büyük tasvir yapmak yerine karikatürize bir çizim yaptım ve vücudunu normal kafasını büyükçe çizdim. Risk aldığımın farkındaydım, komik bir görüntü vardı. Ama ne zamanki birisi vasıtasıyla tasvirini Sezen Aksu'nun izlediğini ve çok beğendiğini ve bana sevgilerini gönderdiğini öğrendim, dünyalar benim oldu.

Ben Kırıkkaleliyim. Daha önce demiştim hatırlarsanız. Kırıkkale'nin de çok güzel bir türküsü vardır; "Allı Turnam" Çok övünürüm, Kırıkkale türküsü olmasından. Peki Allı Turnam türküsünün müellifi kimdir bilir misiniz? Kırıkkale/ Keskinli Merhum Hacı Taşan. Daha birçok türküsü dillerimizdedir; Bugün Ayın Işığı, Yüce Dağ Başında Yağan Kar İdim Vb. Bizde bir laf vardır; memleketine vefa borcu ödemek. İşte Hacı Taşan'ı Karagöz Perdesi'ne taşımak da bu duyguyla ortaya çıktı. O her söylediğimde gözümünden yaş getiren Allı Turnam türküsünün yazarını perdeye aktarmalıydım. Hacı Taşan'ı bizim oralarda sıkça karşılaştığımız Anadolu motifleriyle bezeli minderlerin üzerine oturup sazını orada çaldığı bir tasvir şeklinde çizdim. Yanık sesli Büyük Ozan'ı Karagöz Perdesi'ne taşımaktan bir Kırıkkaleli olarak büyük gurur duymuştum.

Sırada ise bir perde daha inse sesi çatla-yacak olan Erkan Oğur vardı. Lisede bir sevda üzerine dinlediğim türkülerle tanıdığım ve hala aynı hayranlıkla dinlediğim o büyülü sesi perdeye aktarmayı çok istiyordum. Yine teknik olarak "tayvan tekniği" kullanmıştım ama Erkan Oğur aynı zamanda kopuzuna şelpe atan bir sanatçı. O yüzden kolu sabit olamazdı. Omuzdan ve dirsekten iki ayrı parça yapıp kolu sağa sola oynayabilir şekilde yaptım ve bu sayede sazın üzerinde elini hareket ettirebildim.

Ardından hem şarkılarıyla hem konuşmasıyla hem de kendine has üslubuyla beni derinden etkileyen Türk Sanat Müziği'nin büyük sesi Zeki Müren'i, Karagöz Perdesi'ne taşıdım. Zeki Müren tasvirinde yeni bir teknik uygulamayı çok düşündüm ama Zeki Bey'in giyim tarzı başlı başına yeter düşüncesi daha ağır bastı ve o meşhur mor elbisesiyle tasvire aktardım. Tasviri yaptıktan sonra bazı kendini bilmezlerin eleştirdiği "Sanat Güneşi'mizi" Karagöz Perdesi'nde yad ederek kendimce cevap da vermiş oldum.

Aşık Veysel Şatıroğlu'nun "Kara Toprak" isimli eseri benim için çok büyük bir öğretmendir. O kadar güzel ifade eder ki anlatmak istediğini sıkılmadan defalarca dinleyebilirim. Sanırım Fazıl Say da bu eseri benim gibi hissetmiş olacak ki bu esere yeni bir beste yapmış 2004 yılında, aynı isimle! İlk dinlediğimde ne kadar etkilendiğimi anlatamam. Bir piyanodan ilk defa böyle bir ses duyuyordum. Tuşların tellerine basmak suretiyle daha farklı daha kalın bir ses alıyordu. Bu tekniği daha önce başkası kullanmış mıydı bilmiyorum ama ben ilk kez Fazıl Say'da görmüştüm. Yeni bir sanatçı tasvirini yapmayı düşündüğümde ilk aklıma gelen isim oldu Fazıl Say! Merhum Tacettin Diker Usta tarafından piyano çalan insan tasviri yapılmıştı. Orkestra içerisinde çalışıyordu. Çok keyifliydi. Sadece piyano çalan insan yapmak istemiyordum, farklı bir teknik uygulamak istiyordum. Fazıl Say'ın "Kara Toprak" eseri bir teknik uygulamak için biçilmiş kaftandı. Çünkü farklı bir çalış tarzı vardı bu eserde. Fazıl Say da Neşet Ertaş gibi enstrümanını kullanırken kendinden geçiyordu ve kafası sürekli hareket ediyordu.

Bu yüzden piyano tuşlarına bastığı bir elini kafasıyla senkron hareket etsin diye birbirine şeffaf plastikle bağladım. Diğer

eli de hem tuşlara basacak hem de tellere bastırıyormuş gibi piyanonun üstüne gidip gelebilecek şekilde tasarladım. Ortaya da çok güzel bir tasvir çıktı. Fazıl Say tasvirinin ardından birkaç arkadaşımın -şu kişinin de tasvirini yapsana, şu sanatçı da meşhur onu da yapabilirsin- tavsiyeleri geldi. Söyledikleri kişiler önemli insanlardı. Kendilerini kırmamak için olabilir dedim ama yapmadım. Çünkü ben, bende tesiri olan, kalbime dokunmuş insanların tasvirlerini yaptım hep. Derdim, popüler kişilerin tasvirini yapıp popüler olmak değildi hiçbir zaman. Sevdığım, etkilendiğim insanları kendi sanatıyla başkalarına göstermek, onları yad etmektir. Tablo olarak yaptığım Fatih Sultan Mehmet, Şah İsmail (Şah Hatai), Mustafa Kemal Atatürk ve Nejat Uygur tasvirleri gibi. Hepsi beni etkileyen, ben de güzel bir iz bırakan insanlar. Kara-göz'ü çok seviyorum ve bu deryanın içinde olmaktan dolayı çok mutluyum. Bu sanata farklı bir tarzla bir taş, bir tuğla da ben koymaya çalışıyorum. Fikir veren, destek olan herkese buradan çok teşekkür ediyorum. Ayrıca her tasvir yapımında, oynatımında yanımda olan eşim Melike Dönmez Polat'a da teşekkür ediyorum. Derdimi anlatmam için kıymet verip bu sayıda bana yer ayıran kıymetli dostlarıma da teşekkürü bir borç bilirim elbette. Her ne kadar sürç-ü lisan ettimse affola...

Fazıl Say'ın "Kara Toprak" eseri bir teknik uygulamak için biçilmiş kaftandı. Çünkü farklı bir çalış tarzı vardı bu eserde. Fazıl Say da Neşet Ertaş gibi enstrümanını kullanırken kendinden geçiyordu ve kafası sürekli hareket ediyordu. Bu yüzden piyano tuşlarına bastığı bir elini kafasıyla senkron hareket etsin diye birbirine şeffaf plastikle bağladım.

HAYALÎ KEMAL ATANGÜR İLE GÖRÜŞME

Mahmut Delen

*“Şamar oğlanı diye kime denir
yaşayarak öğreniyorsun. Önden gidenin
hali nice olur, sona kalan nasıl dona
kalır öğreniyorsun. Hayatın, aslında
kendini ifade edebildiğin kadar olduğunu
fehmediyorsun.”*

M.D.: Mahmut Delen (Halkbilim Araştırmacısı, Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Öğrencisi)

Kemal Atangür: Kemal Atangür, 1968 yılında Tokat'ta doğmuştur. Lokantacı bir babanın çocuğu olan Atangür, ilk ve orta öğrenimini Tokat'ta, yükseköğrenimini ise Çorum Meslek Yüksek Okulu İnşaat Bölümünde tamamlamıştır. Küçük yaşlardan itibaren geleneksel tiyatro sanatı ile ilgilenen Kemal Atangür, öğrenim gördüğü dönemlerde de tiyatro sanatından kopmamıştır. 1998 yılında, baba mesleği olan lokantacılığı, babasının vefatı sonrasında üstlenmiştir. Adı Uğrak Lokantası olan dükkânı, Hacivat Köftecisi ismine çevirip, köftecinin alt katına oda tiyatrosu kurarak, sanatını devam ettirmiştir. Münir Özkul Oda Tiyatrosu adını verdiği sahnesinde 23 yıldır 4000'in üzerinde Karagöz Oyunu sergileyen Kemal Atangür, ayrıca kendi yazdığı yahut adapte ettiği geleneksel orta oyunu formatında tiyatro oyunları da sahnelemektedir. Kültür Bakanlığı, Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcısı olan sanatçı evli ve dört çocuk babasıdır.

M.D: Kendinizi kısaca tanıtarak, Karagöz maceranızın nasıl başladığını anlatır mısınız?

Macera, ben doğduğumda başlamış aslında. Bu durumu, şimdi daha iyi anlıyorum. İnanın çoğu Karagözcüye sorsanız böyle söyler, “doğduğumda başlamış fakat ben geç ayıktım” diye. 1968 yılında lokantacı bir babanın oğlu olarak dünyaya geldim. Küçük yaşlardan itibaren babama yardım ederek insan arasına karıştım. Şöyle ki, ilkokul 2. Sınıfta iken okul çıkışı arkadaşlarım mahallede top peşine giderken ben dükkâna iş peşine giderdim. Ders çalışmak gibi teferruatlar yoktu o zaman. Esnaf olan bilir. Dükkânın varsa, her türden, her yaştan adama ihtiyacın vardır.

Babamın da bana ve ağabeyime ihtiyacı vardı. Sekiz yaşında bir işin ucundan tutarsın ve adam yerine konursun. Sen farkında olmadan bakarsın ki önemseniyorsun; insanların gözü seni arıyor, sana hal hatır soruyorlar. İşte o andan itibaren kendine inanmaya başlıyorsun. Hayatı, işi, insanı, iyiyi, kötüyü, kavgacıyı, kendi halinde olanı tanıyorsun. Şamar oğlanı diye kime denir yaşayarak öğreniyorsun. Önden gidenin hali nice olur, sona kalan nasıl dona kalır öğreniyorsun. Hayatın, aslında kendini ifade edebildiğin kadar olduğunu fehmediyorsun. Konuştuğun kelime adedince ağırlığın olduğunu belletiyorlar sana. Hangi insana nasıl davranıp, nasıl konuşup, hangi kelimeleri kullanmak gerektiğini öğreniyorsun.

M.D: Usta-çırak ilişkisi, sizin için esnaflıkla başlamış. Çırak olarak geçirdiğiniz zamanın size ve sanatınıza neler kattığını düşünürsünüz?

Evet, çırak oldum. Yani bir şey olmayı öğrenmeye başladım. Çırak durduğun meslekte yalnızca o işi öğrenmiyorsun; adamlığa kabul ediliyorsun. Artık birileri seni isminle çağırıyor. Senden bir şeyler istiyorlar ve bekliyorlar. Dükkânda babama yardım etmek sabah erken kalkmayı öğretti bana çıraklık. Güler yüzlü olmayı, sorulana anlaşılır şekilde cevap vermeyi öğretti. Çırak olmanın önemini öğretti.

Hayatı, işi, insanı, iyiyi, kötüyü, kavgacıyı, kendi halinde olanı tanıyorsun. Şamar oğlanı diye kime denir yaşayarak öğreniyorsun. Önden gidenin hali nice olur, sona kalan nasıl dona kalır öğreniyorsun. Hayatın, aslında kendini ifade edebildiğin kadar olduğunu fehmediyorsun. Konuştuğun kelime adedince ağırlığın olduğunu belletiyorlar sana. Hangi insana nasıl davranıp, nasıl konuşup, hangi kelimeleri kullanmak gerektiğini öğreniyorsun.

Söz gelimi kerhanede kimler olur, biliyorsun. Hem de gözünle görüyorsun yaşlıların leblebiye gugu derken. Babamın lokantasına gelirlerdi Naciye Hanım'ın sermayeleri. Tokat'ın genelevi vardı o dönemler eski Niksar yolu kavşağında. Naciye isminde bir hanım sermayedardı orada. Ayda bir, çalışan kadınlarını zührevi hastalıklara yakalanmamaları için bizim lokantanın yanındaki Kazova Eczanesi'nde iğne vurunmaya getirirlerdi. Sihhi işlem bittikten sonra bizim lokantaya gelip, döner kebab yerlerdi mis gibi. On beş kişi olurlardı aşağı yukarı. Büyük garson ağabeylerden öğrenmiştim ki bunlar orospu imiş, ama aynı zamanda onlara orospu demenin çok ayıp olduğunu da öğrendim. "Naciye Hanım'ın çalışanları" demek gerekmiş. Güler yüzlü, tatlı dilli, terbiyeyi bozmadan ve onlara orospu olduklarını hissettirmeden göndermek gerekmiş dükkândan. Küçük yaşımda o kadınların tavırlarını gördüm. O kadınlara karşı diğer insanların ikiyüzlü, değişken tavırlarını da gördüm. Neden böyle olduğunu anlamam için biraz daha büyümem gerekti elbette.

M.D: Esnafın övündüğü bir meziyet sanırım insan sarrafı olmak. Anladığım kadarıyla böyle bir özellik kazandırdığını düşünüyorsunuz çıraklığın size. Karagöz ustalığına giden yol, buradan başlamış olabilir mi?

Belki de öyle. O an için ne Karagöz var aklımda ne kabul görmek. Ama sen bilsen de bilmesen de her açıdan seni sen yapan temel taşları konuyor yerli yerine.

Dükkânla birlikte hayatıma giren kişiler, benim ilk kahramanlarım. Naciye hanımın çalışanlarının ne şekilde davrandıkları, diğer insanların onlara karşı durum ve tutumları, sonraki yıllarda elbette birçok şeyi olağan karşılamamı sağlayarak hayatın içinde kabul etmeme yardımcı oldu. Yaşamı kabul et ve anlat. Gelen diğer müşteriler; zenginler, fakirler, işçiler, doktorlar, zabıtalılar, sarhoşlar, belalılar, aileler, iyi giyimliler, kötü giyimliler... Hepsinden farklı görüntü ve resimler alıyordum. Bu etkileşimin tamamı, yani benim onları kabullenip söylem ve dil geliştirmem, onların beni kabullenip, benden beklentilerinin olması belki de Karagöz çıraklık sürecimdir.

M.D: Öyle bir izlenim oluşuyor ki delikanlılığa doğru giden Kemal'i inşa eden ve bir Karagöz ustası haline getiren yalnızca o dükkân. Öyle mi gerçekten? Mesela ev hayatının, sokağın etkisi yok mudur?

Zaman zaman sokakta da oynuyorum ama genellikle dükkândayım. Akşam olunca da evdeyim. Sokak eve göre daha sınırlı, dükkândan çok fırsat kalmıyor. Ama bugünkü çocukların durumu ile kıyaslanamaz elbette. Ben çoğunlukla yetişkinlerle paylaştım yaşamı. Onlarla beraber oldum hem hem dükkânda hem evde. Ev bambaşka şenlikti bizde. Biraz önce anlattıklarımı düşünerek söyleyeyim ki evde de muazzam bir gözlem imkânı buldum. Evvela şunu söylemem lazım, babam iki evliydi. Öyle kaçak göçek değil. Herkesin herkesten haberinin olduğu iki hanımla evliydi. İki evi vardı; bir gece bir evde bir gece diğer evde kalırdı. Babamın bizde olmadığı gece, evimiz panayırlar yerine dönerdi. Eminim aynı şenlik, babamın olmadığı gece, diğer evde de yaşanıyor. Televizyonun henüz evlerimizin başköşesini işgal etmediği yıllar tabi. Komşulukların çok yoğun yaşandığı; her akşam hop oturup hop kalkıldığı, çocukların gerçekten çocuk oldukları zamanlardı. Lütfiye Nine'nin uzun mu uzun, güzel mi güzel masalları, hikâyeleri... Hayriye Nine'nin anlattığı esrarengiz ve felaketengiz öyküler... Herkes ağız açık dinlerdi. Büyük küçük demeden, deli gibi, nefessiz kalana kadar gülünürdü bazen. Hayret edilir hep birlikte başka bir masala. "Aman, sonu kötü bitmesin" diye yalvarılır bir başkasına. Bütün bu şamata kıyametin içinde Medine Nine'nin hiç bitmeyen namazı; neredeyse bin yıllık kazalar ve niyaz namazları. Bir yanda görüşmeler, bir yanda kıpır kıpır Allah'ı anan dudaklar.

Televizyon eve gelince de ilk zamanlar bitmedi muhabbet. Fecri Ebcioglu'nun deyimi ile "Telesafirlik" başladı. Babam olmadığı geceler, evin içi konu komşu ile dolu hınca hınç. Yerli filmlerin oynadığı salı akşamları ipe çekilir; salya sümük hıçkır hıçkır Türkan Şoray filmleri seyredilirdi. Bu kadar insanla iç içe, bu kadar insanla gönül gönüle... Ne çok insan ne çok yaşanmışlık biriktiriyor insan. İçiniz dışınız sözle doluyor, kelimeler cümleler...

Fıçı gibi doluyorsunuz: Bir sözcük fıçısı! Alın size çıraklık. Sözcüklerin çırağısınız işte. Nineler, teyzeler, kadınlar, genç kızlar hepsi etrafınızda. Her biri, diğerinden farklı, her biri ayrı heyheyl! Seyrediyorsun, gözlemliyorsun, aklının bir köşesinde biriktiriyorsun; belki de bugünler için işin çıraklığını yapıyorsun. Babam geç gelirdi. Gece yarısı dükkânı kapatıp öyle gelebiliyordu. Geldiğinde biz zaten uyumuş oluyoruz. Ama babam gelene kadar, annem bizi hiç boş bırakmıyor. Anne tarafım okumaya meraklı. Selanik muhacirleri, ilmiye sınıfındandır. Sülalede herkes okumayı sevir; dedem teyzeler, dayılar... Annem biz daha okula gitmeden kulaktan besledi bizi. Hz. Ali'nin Cenklere, Kemalettin Tuğcu'nun kitapları, Hüseyin Rahmi'nin eserleri... Kitap dinlemediğimiz gün yok gibiydi. Bir gün annemin okuduğu kitapları dinle, bir gün hikâye, masal dinle. Oyun oyna, hayal kur. Bak gördün mü Karagöz için ne çok çıraklık yapmışım. Şimdiki çocuklar için üzülüyorum, Nasipsizler gerçekten.

M.D: Ben bunları dinlemekten çok keyif alırım. Ancak Karagöz macerasının yolculuğu sanırım hâlen somut olarak başlamadı. Bu sorunun cevabı için sabırsızlanmaktayım. Unutmadık değil mi o soruyu?

Hayır, unutmadım. Tam o konunun içindeyim, macera devam ediyor. Gördüklerimi duyduklarımı anlatmaya ortaokul 2. sınıfta başladım. Bir olayı anlatırken, taklitleri ile anlatıyordum. Öğretmenlerimizin taklitlerini yapıyorum, tanınmış şöhret sahibi sanatçıların taklitleri... Çok iyi, başarılı yapıyorum ama arkadaşlar bitiyorlar gülmekten. Tek kişilik dev kadroyum. Kemal Sunal çok revaçta. Yıl 1980-1981, filmleri kapalı gişe oynayan tek sanatçı. İnek Şaban deyince akan sular duruyor. Taklidini yapıyorum Kemal Sunal'ın ama öyle böyle değil, ta kendisi. Sinemaya gidiyorum, Kemal Sunal filmini seyrediyorum, ertesi gün okulda boş derste arkadaşlarıma filmi anlatıyorum. Sınıf başkanım ve boş derste sınıftan çıt çıkmıyor. O kadar ayrıntısı ile anlatıyorum ki, her aktörün sesini farklı farklı vererek o kadar hoş bir ambiyans yakalıyorum ki, o filmi görmeye hiçbir arkadaşım sinemaya gitmiyor. Giden de "senin anlattığın daha güzeldi" diyor. Ortaokul böylece boş derslerde film anlatarak, arkadaşlarıma sesli kitap okuyarak ve hatta bilinen tiyatro oyunlarının metinlerini ses değiştirip okumakla geçti. Seslerin tonlarını, nüansları, tınıları o kadar iyi beceriyordum ki arkadaşlarım büyük bir dikkatle beni dinliyorlardı. Hatta bir gün okul müdürümüz, içerde hoca ders anlatıyor zannıyla kapıyı tıklatıp içeri girdiğinde öğrencileri pür dikkat öğretmen kürsüsünde oturan bir öğrenciyi dinlerken görünce şaşırıp, beni idareye çağırmıştı. Arkadaşlarıma ne anlattığımı sormuştu. "Film anlatıyordum hocam" deyince, "nasıl anlatıyordun ulan filmi, ağzı açık ayran delisi gibi dinliyorlardı seni" demişti. Karagöz çıraklığım böyle geliyordu.

M.D: Okul sürecine girdiğimize göre, eğitim öğretim yaşantınızı da öğrenmek isterim. Sanatçılığınıza profesyonel yahut sistemli bir katkı imkânı buldunuz mu tahsil hayatınızda? Misal, bir tiyatro kolu var mıydı okulunuzda?

Ortaokulda yoktu. O yıllarda farkında olarak olmayarak anlatım yeteneğimi geliştirdim. Farklı sesler çıkararak karşılıklı diyalog yeteneğimi geliştirdim. Gösteri alanım 36 kişilik sınıfla sınırlı idi. Ne gariptir ki bugün de gösterilerimi 36 kişilik Münir Özkul Oda Tiyatrosunda yapıyorum. Gazi Osman Paşa Lisesine başladım 1983 yılında. Tokat'ımızın en eski lisesidir. Çok güzel bir binası vardır; cümle kapısından girince sizi bir tiyatro salonu karşılar. Evvela buna bir vuruldum zaten. Salonun kapısı kilitli dururdu, zaman zaman açıldığında doyamazdım bakmaya. Derken bir süre sonra etrafımdakiler mukallitliğimin farkına vardılar. O zamanlar cep telefonu ve onun hayatımıza soktukları olmadığı için, insanlar çevresindeki insanlara bakar, onlarda bir şeyler keşfetmeye çalışırlardı. Bende de hemencecik buldular. Bir süre sonra lisenin tiyatro kolu hocası Saffet Çakar beni keşfetti. Bana hikâyeler okutuyor, diyaloglar okutuyor, sınıf sınıf dolaşıyoruz beraber. Doyamıyor adam; gülüyor, gülüyor, gülüyor. Ama herkes gülüyor. Lisede Çehov'u, Moliere'i, Shakespeare'i, Stanislavski'yi, Brecht'i keşfettim. Deli gibi doludizgin okuyorum. Saffet Çakar hocam, Baha Dürder, Haydar Ediskun'un Fransız vodvillerinden adapte ettiği bir oyun önerdi oynamak için: "Dostum Şey". Provalar başladı, ben oyuna doğaçlama ile öyle zenginlik katıyorum ki, diğer rollerdeki arkadaşlarım kadük kalıyorlar. Daha sahneye çıkarmadan, prova aşamasında efsaneleşti oyun. Herkes merakla bekliyor. Derken gün geldi çatı. Oyunu oynadık, harika oldu. Öğretmenlerim ve arkadaşlarıma büyük sevgisini ve takdirlerini kazandım. Gazi Osman Paşa Lisesi'nde bir gelenek vardı. Her ay derslerinde en başarılı olan öğrenci ayın öğrencisi olarak ilan edilir, bir ay boyunca fotoğrafı ve ilgili bir yazı, okul köşesinde sergilenirdi. Oyundaki başarımdan ötürü ilk kez derslerdeki başarı ilkesi delinip, ayın öğrencisi ben seçilmiştim. Bu oynamış olduğum oyundan sonra tamamen kendimi tiyatroya verdim ve sürekli oyun yaptım. Derken Tokat Halk Eğitim Merkezi tiyatro kolu hocası Orhan Şeref Ayçe, benim farkıma varmış. "Gel, burada birlikte yapalım." dedi. Orhan Hoca, doğaçlama çalışan bir insan. On günde oyun çıkarıyoruz. Bir konu belirliyor, olmazsa olmazları söylüyor, biz başlıyoruz eteğimizdeki taşları dökmeye. Dediğim gibi on günde oyun çıkarıyoruz; bu on gün prova ile geçiyor. Her gün doğaçlama ile oyun yeniden yazılıyor. Oynanıyor, bir daha oynanıyor, bir daha oynanıyor... Ne kadar oynarsak, o kadar farklı oyun çıkıyor ortaya.

Dişi laf etmek maharet, ona karşılık erkek laf bulmak ayrı bir maharet. Bu özellik, Orhan Şeref Ayçe ile çalıştığım dönemde o kadar gelişti ki, kelimeler yan cebimde adeta. Tabii bu arada ben deliler gibi okuyorum. Bahsettiğim yıllar 1983-1986 arası. Dönemin valisi efsanevi Recep Yazıcıoğlu. Halk Eğitim Merkezi'nin hazırladığı her oyuna geliyor; kaç kere gelmiş olursa olsun, her oyunu, aynı şevk ve heyecanla seyrediyor. Bizleri çok seviyor, taltif ediyor. Marifet iltifata tâbidir. Siz ne yaparsanız yapın, neyi ne kadar başarırırsanız başarın, iltifat görmüyorsanız eksik kalırsınız. Vali Recep Yazıcıoğlu, bizleri bu sıkıntılı duruma düşmekten çekip kurtardı. Hep önümüzü açtı. Çok şey öğrendim o yıllarda doğaçlamaya dair. Hazırcevaplıkta çok pekiştirdim kendimi. Çorum Meslek Yüksek Okulu İnşaat Bölümünü kazandım. Sınava nasıl girdim, ne yaptım, ne yapamadım hiçbir şeyin farkında değilim. O senelerde tek düşündüğüm tiyatro.

M.D: Böyle tiyatro sevgisi olan birisinin hikâyesinde yüksek tahsilin konservatuar hedefine yönelik olmaması beni şaşırttı. Neden böyle tercihte bulundunuz?

Her şeyden önce, rahmetli babam tiyatro konusunda olumsuz bir bakış açısına sahipti. Bu sebepsiz de değil elbet. Görüyör ki tiyatro ile uğraşanlar genellikle yokluk içindeler. Saygınlığı olanlarla birlikte birçoğu müptezel. Durum öyle olunca bir baba olarak şüphe ve endişe ile baktı tiyatro işine. Bununla birlikte lisedeki öğretmenlerimin tamamı, beni takdir edip sevseler de, bir tanesi bile “konservatuar diye bir yer var, bir dene; buraya girme gayretinde ol.” demedi. Ben de hasbelkader Çorum Meslek Yüksek Okulu’nu kazanıp gittim Çorum’a. İyi ki de gitmişim. Oraya vardığım andan itibaren nasıl tiyatro yapabilirim diye imkânları araştırdım. Çorum’da Devlet Tiyatrosu’na ait bir salon var. Yetkilileri ile konuştum, salonu kullanıp kullanamayacağımı sordum; yüreklendirdiler beni. Okul Müdürümüz İrfan Çağlar hocam ile konuştum. Okulda bir sınıfı ders bitim saatinden itibaren tiyatro provalarına tahsis etmesini rica ettim. Olumlu yaklaştı, bana itimat etti. Ben de bana gösterilen teveccühü boşa çıkarmadım; çok beğenilen işler yaptım. Devlet Tiyatrosu salonunda fevkalade güzel oyunlar sahneledim. Şansım şu ki, her zaman doğru, kıymet bilir insanlarla karşılaştım. Çorum’da 05.10.1987 ile 06.10.1991 tarihleri arasında tam dört yıl kaldım. Bugünlere uzanan birçok dostluk edindim, kendi kimliğimi tiyatrocü olarak ifade etmeye başladım, Çorum’da iz bıraktım; oyunlarımın tutkulu seyircileri oluştu, çok önemlisi hayat ve yol arkadaşım sevgili eşimi Çorum’da tanıdım.

M.D: Tarihlerin sizin için ayrı bir yeri var sanırım. Bir çırpıda tarihleri söylüyorsunuz. Çorum’dan sonra, artık hayatın kendi ayakları üzerinde durma vakti yaklaşmış olmalı. Öyle mi?

Tokat’a döndüm ve ilk iş, Halk Eğitim Merkezi ve Gençlik Merkezinde Tiyatro Eğitmeni olarak işe başladım. Tiyatro heveslisi genç arkadaşlarımla oyunlar sahneledim. 1993 yılında 27 Mart Dünya Tiyatro gününde evlendim. Eşim bana büyük destek olmuştur her vakit. Sürekli oyun yazıp oynuyorum, çünkü başka çarem yok; para kazanmak zorundayım. Oğlum Rutkay 1994 yılında 5 Haziran Dünya Çevre Gününde gözlerini yaşama açtığı dakikalarda ben çevre ile ilgili bir oyun oynuyordum: “İsli Sisli Pis Puslu”. O yıllarda kız oyuncu bulmak ha demeyle mümkün olmuyordu. Bahsettiğim oyunda kız oyuncu eksikliğinden rolü “Dadı Kalfa” ya çevirip ben oynamıştım. Anadolu şehirlerinde bir oyun sahnelediğinizde oyunu kaç kez oynayacağınız meçhuldür. Çünkü rol verdiğiniz insanların ne yapacağı belli olmaz; her an oyunu terk edebilirler. Altı kişiyi yedi kişiyi bir araya getirmek deveye hendek atlatmaktan zordur. 1995 yılında bir oyun provasında canıma tak etti. Düşündüm, az kişi ile ne yapılabilir? Sünühat vaki oldu; Karagöz oynatmaya karar verdim. Fakat çok üstünkörü bir malumatım var konu hakkında. Karagöz seyreden herkesin bildiği kadar bir bilgim var, fazlası değil. Etrafımda danışacağım konu hakkında bilgili kimse yok. Kütüphaneye gittim, baktım bir iki kitap hepsi o. Biri Mehmet Muhittin Sevilen’in (Hayali Küçük Ali) Geleneksel Karagöz Oyunları. Diğeri Cevdet Kudret Aksal’ın yine Geleneksel Oyun metinlerinin olduğu bir kitap. Geniş ihtivali fakat benim gibi bir aceminin istifadesine açık değil. Karşılaştığım en büyük sorun, tasvirler nasıl yapılacak? Deve derisi deniyor, iyi de ben deve görmedim; derisini nereden bulacağım? Tasvir için düşündüm ve şöyle bir çözüm buldum: Tasvirleri nispeten en kalın aydıneger kâğıdına kopya ettim. Mimarlar bina projesi çizerlerdi o kâğıda. Önlü arkalı boyadım, kesip pvc kaplattım. Sonra tekrar kesip rivets ile eklem yerlerinden bağladım. Sonuç fevkalade idi. Yine bir top aydıneger alıp, topu hiç bozmadan çeşitli mekânlar çizdim, göstermelik. Rulo halinde bir sistem kurdum, bir mekanizma yapıp çevirdikçe sahne değişti. Sahnenin arkada akıyor olması seyircinin çok hoşuna gitti, çizgi film havası oluştu. Arkadaşlarımdan biri okulları organize ediyor, diğer arkadaşım la ben, organizasyonun peşi sıra okullarda gösteri yapıyoruz. İlk başta oyun metnini önüme koyup okuyordum, sonra sonra alıştım. Ama eksiklerim çok, çünkü yol gösterecek ustam yok.

M.D: Peki, siz bir teşebbüste bulunmadınız mı bir usta bulsam diye? Böyle el yordamıyla mı ilerledi hep bu iş?

Oraya geliyorum tam da. Derken, günün birinde Tokat Belediyesi'nin sünnet şölenine davet edilen Karagöz sanatçısı Ünver Oral ile karşılaştım. Benim Karagöz maceramdaki en önemli kilit noktası budur. Durum, şu şekilde gerçekleşti: Tokat Belediyesi sünnet şöleni yapıyor. Ben de Tokat'ta tiyatro işleri ile uğraştığı bilinen mahalli bir sanatçıyım. O da sebeplensin denilerek, sünnet anında curcunabazlık yapmam istendi. Kostüm ne giyeyim derken, aklıma İmam Hatip Lisesinden mehter takımı kostümlerini almak geldi. İdarecilerle tanışıyorum. Rica ettim, iki kaftan, kuşak v.s aldım. Yanıma tiyatrodan öğrencim Kamil Yavuz'u alıp kostümleri giydik. Yüzümüzü gözümüzü boyadık. Elimizde birer tef, sünnet olacak çocuğun yanına gidiyoruz, başlıyoruz tef çalıp mani söylemeye. Biz bununla uğraşırken Ünver Oral, hanımı ve çocukları İbiş Kukla Tiyatrosu oynatacaklar, sahne kuruyorlar. Ünver Oral bizi uzaktan kesiyor farkındayım, ama pek yaklaşmak istemiyorum. Derken Kamil'e işaret edip çağırış yanına, "kimsiniz, ne yapıyorsunuz?" diye sormuş. O da laf ola beri gele, boşluk doldurma kabilinden Kavuklu Pişekâr'ız demiş. Vay! Ateş seni kim üfledi. Ünver Oral'ı susturmanın imkânı yok. On dakika içinde Türk tiyatrosunun mahvoluşunun bütün vebalini bizim omuzlarımıza yükledi. Ben yetiştim bağırtıya; bana da bir araba fırça attı. Derken biraz sakinleşti. Sakinleşince, ben de işin aslını astarını anlatıp Kavuklu, Pişekâr olmadığımızı söyledim. Bilmediğini bir şey olursa, sorun öğrenin dedi. Bakın Halk Tiyatrosu kendini bilmezler yüzünden bozularak yok oluyor, dedi. "Karagöz Hacivat da yok olmak üzere" dedi. Karagöz deyince, ben hemen atıldım. Dedim, Ünver Usta ben Karagöz de oynatıyorum. Hadii, bir fırça da öyle yedim, ne haddine Karagöz oynatmak senin, diye. Dedim, hata benden büyüklük yapıp yol göstermek senden. Madem bilmediğinizi sorun dedin, ben de soracağım sana. Sen de bana ustalık et. Sağ olsun, Ünver Usta'm, hiçbir şeyi kendine saklamadan, ketum davranmadan, ne sorduysam cevabını verip bana işin inceliklerini gösterdi. Tasvirlerimin plastik olmasına da kızmadı. Çünkü o da plastik tasvir kullanıyordu. Hatta bu konuda yazıp yayımlattığı bir çalışması da var. Ama dedi, mutlaka deri tasviri öğren; yarım olursun, önemsenmezsin. Ünver Usta ile bu karşılaşmamızdan sonra birçok kez bir araya geldik. Beykoz'daki evine misafir olmuşluğum çoktur. Her gittiğimde atölyesinde kurulu olan hayal perdesinde talim yapardım, o da eksikimi gediğimi söylerdi. Böylece bir beş yıl geçti. Ben bu beş yılda o kadar çok Karagöz oynattım ki sayısı 1000 defadan fazladır. Sivas, Çorum, Erzurum, Kayseri, Yozgat, Amasya ve elbette ki Tokat il ve ilçelerini ve köy okullarını kapsayan büyük turneler düzenledim.

M.D: Bir nevi usta çırak ilişkisi diyeceğim ama o çapta bir ünsiyetten bahsedemiyoruz sanırım. Bu arada sizin öykünüzü en son baba esnafın çırağı olarak bırakmıştık. Siz geçim yükünü nasıl omuzladınız? Sanatsal çabalarınız yetiyor muydu ailenizi geçindirmeye?

Hacivat Köftçisini 1998 yılında babamın vefatı dolayısıyla ben devraldım ve işletmeye başladım. Babamdan devraldığım işletmemizin adı Uğrak Lokantası idi. Ben işin başına geçince adını Hacivat Köftçisi olarak değiştirdim. Dükkanın alt katı ardiye ve depo olarak kullandığımız boş bir alandı. Orayı kardeşimin yardımı ile 36 kişilik bir oda tiyatrosuna çevirdim. Bu küçük tiyatronun adını geleneksel Türk tiyatrosuna yaptığı büyük katkı ve hizmetlere hürmeten "Münir Özkul" koydum. Artık kendi mekânımda "Ekmek Arası Tiyatro" mottosuyla hem baba mesleği olan lokantacılığı hem de kendi sanatım olan tiyatro ve karagözcülüğü yapıyordum. Her cuma akşamı saat 19.30 da Hayal Perdesini aydınlatmayı kendime vazife bildim. 1998 yılından bu yana diyebilirim ki gösterilerim hiç aksamadı. Yalnızca pandemi şartlarından dolayı ara verdik. Şunu da söyleyeyim, Karagöz yalnızca cuma günleri değil. Her cuma olması gereken muttat gösteri var. Onun dışında ana sınıfları, ilkokullar, liseler, üniversiteler, meslek gurupları... 20 kişilik bir grup oluşturuldu anda ekstra gösteri yapıyorum.

M.D: Burada ben de gördüm, derilerinizi büyük bir özenle işliyorsunuz. Siz de takdir edersiniz ki, bu iş yalnızca oyun oynatma işi değil. Etraflıca koca bir kültür var ortada. Deri işlemeyi, tasvir yapmayı nasıl öğrendiniz misal? Farklı oyunlarda görmediğim tipler de görüyorum. Özgün nev icad oyunlara uygun karakterler de geliştirmişsiniz sanırım.

Çok iyi ettiniz sorduğunuza. Az kalsın unutacaktım. En ilginç hikâyelerden biri, tam da o kısımda cereyan ediyor. Dükkan açtıktan 2 sene, Karagöz'e başladıktan 5 sene sonra idi; yıl 2000. Müşteri çok kalabalık dükkânda, ben de ziyadesiyle meşgulüm. Bir adam girdi dükkâna; böyle başı öne eğik yürüyor; omuzları çökük, utangaç bir adam. Karagöz'ü kimin oynattığını sordu, "ben oynatıyorum" dedim. "Tasvir yapmak için deriyi nereden alıyorsun?" diye sordu. Alamıyorum, çünkü deriyi nereden temin edebileceğimi bilmediğimi söyledim. "O deriyi ben yapıyorum. İstanbul'daki ve Bursa'daki Karagözcüler benden alıyorlar" dedi. Gelen kişi Sadettin Vahidoğlu! Dededen, babadan iş devralmış, Tokat'ın en eski debbağlarından. Adam burnumun dibinde Karagöz tasviri için cam deri üretiyor, cümle Karagözcüler ondan deri alıyor ve ben İstanbul'u, Gönen'i; nerede debbağlık dericilik ileri ise orayı arayıp taramışım, işin içinden çıkamayıp plastik tasvirle yoluma devam ediyorum.

Bana geldiğinin hemen ertesi günü yanına gittim Sadettin Usta'nın. Cam derilere dokundum, kokladım. En lekesizlerinden, en güzellerinden aldım, belki 15 tabaka. Hemen Ünver Usta'ya müracaat ettim, nasıl yapacaktım deriden tasviri. Anlattıktan sonra, en kısa zamanda yanına gittim ve yapılışını gösterdi. Ünver Oral, deri tasvir de yapıyor ve çok da maharetli. Plastik çalışmasının nedeni, derinin çabuk deforme olmasından dolayı. Deri sıcaktan, soğuktan, nemden hep etkileniyor. Plastik öyle değil, yaptın bitti oluyor; dertsiz yani. Aslında Ünver Usta'da da deri tasvir çalışmamış olmaktan ötürü bir pişmanlık vardı açıkçası. Hâsılı zaman içerisinde yapa boza tasvirlerimin yapımını tamamladım. Açıkça ifade edeyim ki hala deneyimlediğim, öğrendiğim şeyler var, evet bugün artık kusursuz tasvirler yapıyorum, ama dediğim gibi talebelik devam ediyor. Bugün internete girip de kolayca elde edeceğimiz her türlü bilgiye bundan 20 yıl önce ulaşmak iğne ile kuyu kazmak gibiydi. Usta nerede? Kurs nerede? Deri nerede? Deriyi nasıl boyayacağız? Deriyi işlemek için nevrehan bıçaklarını kime yaptıracağız; biz yapacaksak nasıl yapacağız? Hepsi ama hepsi ayrı birer bilinmezlik, ayrı birer muamma idi. Benim çıraklığım hakikaten yorucu geçti. Yanında etile kemliğiyle bir ustan olunca, önündeki dağlar dümdüz oluyor. Usta önünde olunca, yetenekli bir insan için 6 aylık bir meseledir. Öyle inanıyorum. Ama ustan yok ise bütün bir ömre yayılıyor. Sorunun diğer kısmına gelince, evet kendi ürettiğim özgün tasvirler mevcut. Birisi şu gördüğünüz (Kemal Sunal tasvirini gösteriyor) Kemal Sunal tasviri. Şaban diyorlar görür görmez. Esasında ben hiç isim vermedim. Kemal Sunal'ın ilginç bir özelliği olsa gerek. Vefat edeli onca yıl oldu, hala küçücük bir çocuk bile görür görmez tepki veriyor. Diğer oyuncular bilmez, tanımaz. Diğer bir tasvir de bekçi tasvirim. Bunu, herhangi bir asayiş olayına yetişen bir karakter olarak kullanıyorum. Zenne ve Tuzsuz Deli Bekir tasvirlerim de var. Onları da güne uygun biçimde uyarladım. Daha doğrusu kıyafetleri, duruşları gibi özellikleri ile bazı farklılıklar kattım diyeyim. Ama Hacivat ve Karagöz her oyunda kendi kültürü ile mutlaka orijinal biçimde var.

M.D: Hikâye, önemli bir noktaya geldi. Tasvirlerinizi deri ile yapıyorsunuz, tüm kısıtlılıklarınıza rağmen bir sahne oluşturmuşsunuz. Sonra artık usta olduğunuza kanaat getirdiniz mi? Şu anda sahne tiyatrosu mu Karagöz mü ağır basıyor hayatınızda?

Münir Özkul Oda Tiyatrosu'nda yüzlerce oyun oynadım. Abartmadan söyleyeyim, her sene ortalama 150'den fazla Karagöz oyunu oynattım. Yani 2000 yılından itibaren ele alırsak toplam 3000 adet Karagöz oyunu. Ondan öncesi de küçümsenemez. 1000 oyun da öyle var. Mübalağasız toplamda 4000 kez Karagöz oynatmışım.

Bunların tamamı sanatsal disiplin içerisinde; sanatıma saygı göstererek biletli olarak oynatılmıştır. Okullarda oynadığım oyunlara dahi hiçbir şekilde biletsiz girilmedi. Bir başıboşluk ile sanatı aşağı çekecek biçimde hiçbir işim olmadı. Gösteri sanatı, gişede başlar. Gişenin olmadığı gösterinin muhteleviyatı ne olursa olsun, fasaryadır.

Bu arada sahne tiyatro oyunlarımız da kesintisiz devam etti. 1984 yılından bu yana hiç ara vermediğim tiyatro oyunlarımızı Münir Özkul Oda Tiyatrosu'nda her cumartesi saat 19.30'da sergilemeye devam ettim. Tiyatro oyunlarımızda da temel olarak Türk Tiyatrosu öğelerini kullanıyorum. Ne oynarsam oynayayım, oyunun temel direği geleneksel tiyatromuzdur. Benim sanatımda sahne tiyatrosu hayal perdesini, hayal perdesi sahne tiyatrosunu besler; asla birbirlerinden ayrı yaşayamazlar. Dolayısıyla sorduğunuzun bir cevabı yok benim için. İkisini ayıramam çünkü.

M.D: Peki, taşrada Karagöz sanatçısı olmayı ustaların yaşadığı merkezlerde Karagöz sanatçısı olmak ile kıyaslamanızı istesem, ne dersiniz? Açıkçası hikâyeniz bende şaşkınlık oluşturdu. Etrafınızda bu işin ustası olmadan, buna nasıl cesaret ettiniz?

En başta anlattıklarım; bulunduğum, büyüdüğüm ortamlar, dinlediğim masallar, seyrettiğim filmler... Bütün bunlar yakamdan tutup bir dipsiz kuyuya attılar beni, sanat kuyusuna. İşte oradan çıkmaya çalışıyorum bütün ömrümce. Hangi cesaretle dediniz ya, o kuyuda yüreğimi yakan sanat aşkı bende cahil cesareti zuhur ettirdi. Bu cahil cesareti ile başladım ben. Emin olun, Cumhuriyet'le birlikte birçok şeyde olduğu gibi Karagöz'de de büyük kopuşlar olmuştur. Bir kültür devrimi yapılmış, her şey sıfır noktasından başlatılmıştır. Cumhuriyet, bizim yalnız yönetim şeklimizi değiştirmemiştir; her şeyimiz değişmiştir. Bundan Karagöz de nasibini almıştır. İstanbul dışında yaşayan insanların bire bir usta çırak durumunda olmaları mümkün değildir. Örneğin, Mahmut Hazım Kısakürek. Bu abimiz, Adana'da tiyatro yaparak geçimini sürdüren bir insan. Ustası yok, bu durumu kendisi de söylüyor. Neden ustası yok? Çünkü İstanbul dışında yaşıyor.

M.D: Çok güzel bir noktaya geldik. Ustası olanlar hakkında neler düşünüyorsunuz? Ustası olan ile olmayan arasında sizce ne farklar vardır?

Hep usta-çırak ilişkisinden bahsediyoruz. Bu, sahiden geçmiş zaman için çok önemli bir konu olabilir. Geleneği, bu olmadan tastamam yaşatabilmek zor olabilir ama bir yandan da şunu düşünüyorum: Bugün için artık 5-6 yıl ustanın peşine koşup, eteğinden ayrılmadan, hizmetini görerek çıraklık yapmak diye bir şey olamaz. Yaşadığımız çağa aykırı.

Ama ne var, adam yetenekli; özellikle tiyatro kökenli, sesi gırtlığı uygunsa Karagöz'e merak sarabiliyor. Sonra bir ustadan püf noktaları öğreniyor, tasvir yapımını öğreniyor. 3-5 ay sonra da hayal perdesinin ışıklarını yakıyor. Böyle olması küçümsenecek bir hal değil elbette. Zaten bu iş öyle geliyor. Ya hu iş ortada, bizim memlekette her şey Allah vergisidir. Birbirimize, anadan doğma şair deriz, anadan doğma tiyatrocusu deriz, anadan doğma siyasetçi deriz. Zamanla kazanıp, pekiştirdiğimiz bu yanlar zayıf ve dingildegindir. Hasbelkader geldiğimiz noktada, üfürmelerle üstat kesilip birbirimizi terazilerde tartarız. Tartarız ve aldatırız birbirimizi. İçinde bulunduğumuz dingildek durumdan dolayı imtihana, teftişe, incelemeye gelemeyiz hiçbirimiz. Şu an bakıyorum, İstanbul'da yaşayıp ustalardan işi öğrenmiş, onlardan istifade etmiş, onlarla münasebetlerini korumuş sanatçılarımız, "bu iş ustasız olmaz" mottosunu ilke edinmişler. Yok öyle lakırdı. Senin durumun, konumun böyle bir şey söylemeye müsait diye bunu bir kural haline getiremezsin. Efendim bu iş ustasız olur, birçok da örneği var bunun. Ama usta ile çok daha güzel ve kolay olur. Ülkemizde, dünyada ne çok şey değişti. Bizler de bu değişime ayak uyduracağız. İnternet hayatımızın içinde. Artık İstanbul'da yaşamak ile Tokat'ta yaşamak arasında derin farklılıklar yok. Bugün geldiğimiz noktada başarılı, çok iyi Karagöz ustaları yetişti. İletişim güçlendi. Arıyorsun, herkese ve her şeye ulaşabiliyorsun, yeter ki sen iste. Ustan burnunun dibinde duruyor. Evet, çıraklar yetiştiren ve bundan sonra da yetiştirecek olan bir ustayım ben; Hayalî Kemal Atangür'üm.

M.D: Ben, çalışma için beklediğim verileri fazlasıyla aldığımı düşünüyorum. Size çok teşekkür ederim anlayışınız ve sanata sunduğunuz katkılardan ötürü. Son olarak, usta arayan ya da Karagöz hayalbazı olmak isteyenlere ne önerirsiniz?

Karagöz ustası yetiştirmek ve bu hayal perdesini gelecek kuşaklara aktarabilmek için neler önerirsiniz?

Bütün bu anlattıklarımın hülasesi açıktır: İnsan, nasıl ki tek başına bir adada yapayalnız kalmışken başının çaresine bakmayı öğreniyor, iç dünyasında bir yaratıcının olduğunun keşfine varıyor; sanatta da aynı şekilde oluyor. Ben az bir yardım alarak, fakat çok uğraşlar vererek öğrendim ve yaptım. Büyük bir tutkuydu benimkisi. Ama unutmamak gerekir ki bu yol haritası, herkese şümül değildir. Herkes de böylesine bir maratona yetecek nefes olması beklenemez. Bende vardı, yaptım başardım. Ama ustanın mihmandarlığında çok kısa bir zamanda; arife tarif gerekmez misali çok daha rahat mesafe kat edilebilir. Önceden de belirttiğim gibi, olması gereken budur. Bizden önceki kuşak ile biz arasında bağ kurma imkânsızlığından, taşra-İstanbul meselesi ve iletişim eksikliklerinden ötürü, taşra da benim tarzımda yetişmiş sanatçılara usta-çırak ilişkisi dışında oluşmuş, neseb-i gayri sahihmişiz gibi bakılmasına eleştiri getiriyorum.

Bugün, Karagöz sanatının ve şu ana kadar yetişmiş bizden sonraki kuşağın durumu gösteriyor ki, Karagöz 'e merak saran kimse için artık çaresizlik, ne yapacağını bilememek gibi bir durum yoktur. İl Kültür Müdürlüklerine uğramaları yeterlidir. Çünkü şu an Somut olmayan Kültürel Miras Taşıyıcısı, Kültür Bakanlığı envanterine kayıtlı 60 civarında usta vardır. Karagöz ile kim meşgul olmak istiyorsa bu kayıtlı kişilerden birini kendisine usta olarak benimsemek durumundadır. Geldiğimiz noktada, başka türlü düşünülemez. Ben ve benim kuşağım da var oluş mücadelesi vermiş diğer sanatçı arkadaşlarım, bire bir ustasızlığın son örneğiydik.

HABER

UNIMA Türkiye Milli Merkezi 14. Olağan Genel Kurulu Gerçekleşti.

**UNIMA TÜRKİYE MİLLİ MERKEZİ 7 Haziran 2021
Çarşamba günü Ankara'da Gençlik Parkı Kültür Merkezi
Necip Fazıl Kısakürek Salonu'nda 14. Olağan Genel
Kurulu'nu gerçekleştirdi.**

İki yılda bir Mart ayı içerisinde gerçekleşmesi gereken genel kurul toplantısı Covid-19 salgını sebebiyle bu sene 7 Temmuz'da toplandı. Üyelerimizin yüksek katılımıyla gerçekleşen genel kurulda iki farklı liste Milli Merkezi'mizin yönetimine talip oldu. Umut Şafak Poyraz, Bahadır Bıyıklı, Mustafa Tivem, Cengiz Samsun, Can İbrahim Atlı, Deniz Özgökbel ve İbrahim Koca tarafından sürdürülen yönetim kurulunun faaliyet raporu okundu. Okunan rapor ardından yönetim oy çokluğuyla ibra edildi. Hayrettin İvgin tarafından okunan denetim raporu oy bütünlüğüyle ibra edildi ve Haluk Yüce ile Enis Ergün isimli üyelerin önerdiği iki liste ile seçime gidildi. Oy çokluğu ile seçilen yeni yönetim kurulu aşağıdaki gibi belirlendi.

Yönetim Kurulu

Enis Ergün - Başkan
Deniz Özgökbel - Başkan Yardımcısı
Seçkin Güneş - Genel Sekreter
Tijen Gülşen Bıyıklı - Muhasip Üye
H. Oya Tansı - Üye
Ramiz Balakin - Üye

Denetim Kurulu

Savaş Aykılıç
Raif Kaplanoğlu
Uğur Demirarslan

Disiplin Kurulu

Nilüfer Zeynep Özçörekçi Göl
Seyfullah Günana
Hüseyin Aytuğ Çelik

**Yeni yönetim kuruluna
UNIMA Bülteni olarak
başarılı bir dönem diliyoruz.**